

ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ

ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ З ОБЛІКУ І АУДИТУ

**ЛЕОНІД
ЧЕРНЕЛЕВСЬКИЙ,**
професор, зав. кафедри
обліку і аудиту
Національного університету
харчових технологій

Спеціальність «Облік і аудит» сьогодні є найбільш престижною і затребуваною. Рідко який вищий навчальний заклад в Україні не готує фахівців вищої кваліфікації з обліку і аудиту. Це пояснюється відносно низькою вартістю підготовки таких спеціалістів при досить високій оплаті за освітянські послуги. Рентабельність підготовки непомірно висока, а потреба в цих фахівцях з роками не зменшується.

За період існування незалежної держави та ринкової форми господарювання в Україні не змінилися вимоги до кваліфікаційного рівня фахівця вищої кваліфікації з обліку і аудиту. Проте, як наслідок, виникла потреба суттєвого підвищення якості підготовки спеціалістів. Бухгалтер на більшості малих і середніх підприємств має не тільки раціонально та ефективно організувати ведення обліку і складання фінансової й податкової звітності, а й більшою мірою бути менеджером вищої кваліфікації, здатним до пошуку резервів підвищення ефективності функціонування підприємств у цілому. В більшості підприємств та організацій є можливість і бажання утримувати не великий штат працівників економічного профілю, а одного-двох спеціалістів високої кваліфікації. Саме цими спеціалістами стають фахівці з обліку і аудиту, оскільки їх базова теоретична підготовка найбільше відповідає сучасним вимогам.

Водночас слід зазначити, що в сучасній системі національної підготовки фахівців вищої кваліфікації з обліку і аудиту існує багато проблем. Основні з них такі:

Перша проблема пов'язана із заочною формою навчання. Вона була введена у колишньому Радянському Союзі у зв'язку з великою часткою в народному господарстві на той час спеціалістів-практиків, які не мали спеціальної вищої освіти, але пропрацювали на бухгалтерських посадах тривалий період, закінчивши курси чи технікум. Такі фахівці, доповнивши в процесі заочного навчання свій практичний досвід теоретичними знаннями, ставали досить висококваліфікованими спеціалістами. В той час у більшості вищих навчальних закладів (ВНЗ) ліцензований обсяг заочної форми навчання становив близько 50% від ліцензованого обсягу стаціонару.

Сьогодні ліцензовані обсяги підготовки бухгалтерських кадрів за заочною формою навчання у більшості ВНЗ значно перевищують ліцензовані обсяги денної форми, відкрито багато приватних ВНЗ, які спеціалізуються тільки на заочній формі навчання.

Проте рівень знань контингенту абітурієнтів значно погіршився. На перший курс за заочною формою навчання набирають осіб, які тільки що закінчили середню школу, не вступили до ВНЗ на стаціонар, не мають практичного досвіду роботи або він незначний. Заочна форма підготовки фахівців вищої кваліфікації з обліку і аудиту перетворилася в профанацію та додаткове джерело отримання ВНЗ суттєвих доходів оскільки такі студенти у більшості випадків навчаються на трійки, які мало відрізняються від двійок.

Друга проблема – можливість студента не своєю кропіткою працею самостійно оволодівати теоретичними знаннями і здобувати вищу освіту, а завдяк корупції й грошам та сучасним інформаційним технологіям і Інтернету купляти (списувати, доставати контрольні, курсові та дипломні роботи).

Ні для кого сьогодні не секрет, що у великих містах, де розташована більшість ВНЗ, на кожному кроці офіційно, не приховуючи своїх намірів, різні «фірмочки» масово пропонують навіть дисертації, не кажучи про контрольні, курсові та дипломні роботи з відповідних профільних дисциплін та спеціальностей. Сучасні технічні можливості дають змогу відсканувати будь-який документ (роботу) і, замінивши титульну сторінку, студент-заочник подає його на відповідну кафедру.

Деякі ВНЗ навіть завели практику передавання до архіву разом із дипломною роботою її електронну копію, що створює ще більш сприятливі умови для зловживань.

Найбільше вражає те, що все це робиться відкрито на очах освітянських організацій, податкових правоохоронних органів, але держава ніяких заходів не вживає, щоб усунути це ганебне явище з нашого суспільного життя.

Третя проблема полягає в недостатньо ефективній політиці щодо організації та проведення комплексного державного іспиту зі спеціальності «Облік

аудит» в окремих ВНЗ на рівні спеціаліста і магістра. Деякі навчальні заклади виключили державні іспити з навчальних планів, через те, що вони, на їх думку, дублюються дипломними роботами, не на всіх формах навчання (заочна, скорочена та друга вища) вони проводяться, немає єдиної структури державного іспиту зі спеціальності тощо.

Водночас слід підкреслити, що проведення комплексного державного іспиту зі спеціальності «Облік і аудит» вкрай важливо, оскільки він систематизує та узагальнює вивчення комплексу таких фахових дисциплін, як бухгалтерський, фінансовий та управлінський облік, облік у малому бізнесі, в банківських і бюджетних установах, економічний, фінансовий та стратегічний аналіз, теорія й практика аудиту, інформаційні системи в обліку, аналізі та аудиті.

❖ **Четверта проблема** полягає у масштабах впровадження сучасних інформаційних систем і технологій в обліку, аналізі та аудиті.

Незважаючи на те що такі інформаційні системи звільняють бухгалтерських працівників від виконання рутинних трудомістких операцій з ведення обліку та формування звітності і надають їм більше можливостей займатися аналітичною роботою та факторним аналізом проблем і недоліків роботи підприємств, у більшості приватних ВНЗ вирішенню цієї проблеми приділяється надто мало уваги.

Хоча освітньо-професійними програмами підготовки бакалавра, спеціаліста, магістра з обліку та аудиту передбачено вивчення відповідних дисциплін (інформаційні системи і технології в обліку – на рівні бакалавра та управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті – на рівні спеціаліста), практика викладання цих дисциплін у більшості ВНЗ абсолютно не відповідає сучасним вимогам. У кращому випадку у ВНЗ вивчають програму «1-С бухгалтерія», водночас існує багато пакетів прикладних програм з більш широкими можливостями і наявністю аналітичного блоку, проте набагато складнішими.

При проведенні аналізу та аудиту в більшості випадків рекомендується застосовувати програму «EXCEL», яка передбачає ручне введення вхідної інформації та не забезпечує автоматичне введення інформації, що формується пакетом «1-С бухгалтерія» та іншими пакетами прикладних програм.

Існують ще й інші проблеми у підготовці висококваліфікованих фахівців з обліку, зокрема освітньо-професійними програмами з обліку і аудиту передбачено не виправдано велику кількість навчальних дисциплін. Це питання порушувалося у публікації в журналі «Бухгалтерський облік і аудит» за 2006 р. № 12. – С. 43–46). Хоча Україна згідно з Болонською декларацією перейшла на триступеневу підготов-

ку фахівців вищої кваліфікації з обліку й аудиту (бакалавр, спеціаліст, магістр), місце і посади бакалавра та магістра в народному господарстві законодавчо не визначено, завищено ліцензований облік магістрів тощо.

Пропонуємо можливі шляхи вирішення перелічених проблем.

Першу проблему потрібно вирішувати суттєвим зменшенням в Україні ліцензованого обсягу підготовки висококваліфікованих фахівців із спеціальності «Облік і аудит» за заочною формою навчання та поступового доведення його до рівня, що становить 50% від ліцензованого обсягу підготовки фахівців за денною формою навчання з відповідної спеціальності.

Другу проблему можна вирішити тільки законодавчим шляхом, заборонивши відповідну діяльність щодо торгівлі контрольними, курсовими та дипломними роботами або введення підвищеного оподаткування цієї діяльності.

Третю та четверту проблеми доцільно вирішувати шляхом обов'язкового проведення комплексного державного іспиту зі спеціальності «Облік і аудит» на всіх рівнях підготовки фахівців, за всіма формами навчання (денною, заочною, скороченою, другою вищою, післядипломною, дистанційною), оскільки за всіма цими формами навчання видається диплом єдиного зразка всіма-ВНЗ незалежно від форми власності.

На рівні бакалавра до складу білетів з комплексного державного іспиту із спеціальності, на нашу думку, потрібно включати питання з бухгалтерського, фінансового та основ управлінського обліку, обліку в малому бізнесі, економічного аналізу, основ аудиту і обов'язково практичний блок завдань із використанням сучасних інформаційних систем в обліку.

На рівні спеціаліста (магістра) до комплексного державного іспиту за фахом обов'язково потрібно включати комплексне завдання з фінансового обліку, що б передбачало ведення основних господарських операцій за умовний період з виходом на облікові реєстри і фінансову звітність, питання з організації обліку, стратегічного аналізу, практичного аудиту та обов'язково завдання з практичного застосування управлінських інформаційних систем в аналізі та аудиті.

Інші проблеми, на наш погляд, доцільно вирішувати через скорочення переліку дисциплін, які вивчають студенти, та об'єднання їх у великі комплекси, законодавчого визначення переліку посад, які можуть обіймати бакалаври і магістри з обліку та аудиту, зменшення ліцензованого обсягу підготовки магістрів тощо.